

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

УДК 821.161.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.1.2/06>**Вісич О. А.**<https://orcid.org/0000-0002-1706-1147>

Національний університет «Острозька академія»

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ УКОРІНЕНОСТІ В РОМАНІ АНАСТАСІЇ ЛЕВКОВОЇ «ЗА ПЕРЕКОПОМ Є ЗЕМЛЯ»: ПРОСТІР, МОВА ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Стаття присвячена феноменологічному аналізу укоріненості в романі Анастасії Левкової «За Перекопом є земля». Теоретичною основою дослідження стала феноменологічна концепція «вкоріненості» (*implacement*) американського філософа Едварда Кейсі, який трактує місце як необхідну передумову людської ідентичності, що виникає у взаємодії тіла, ландшафту та культури.

Під час аналізу роману виявлено, що укоріненість постає складним процесуальним шляхом формування ідентичності в умовах культурної гібридності, історичної травми та політичної нестабільності. Топонімічна семантика назви твору артикулює подолання взаємної негатиції між Кримом і материковою Україною, де «земля за Перекопом» означає визнання буття Іншого та спільного простору існування.

Особливу увагу приділено ролі мови як ключового механізму вкоріненості: героїня засвоює кримськотатарську мову органічно через спілкування з однолітками кримськими татарами та через спільну участь у культурних практиках, українська – відкриває простір критичного мислення та громадянської суб'єктності, тоді як мовчання в родині персонажки маркує невідпрацьовану травму радянського минулого. Просторова структура роману репрезентує трансформацію укоріненості від пасивно успадкованої (Бахчисарай дитинства) до активно конструйованої (Сімферополь, Київ).

Окупацію Криму осмислено через концепт «паніки місця» Кейсі як екзистенційний стан втрати стійкого зв'язку з домівкою, що водночас сприяє утвердженню особистої та колективної ідентичності. Символічним завершенням процесу вкоріненості визначено самоіменування героїні, що інтегрує мовний, інтелектуальний і політичний досвіди в цілісну ідентичність, засновану на усвідомленому виборі, а не етнічній есенції. Доведено, що Крим у творі постає місцем, де героїня проходить шлях від пасивної присутності до активного освоєння мультикультурного середовища.

Ключові слова: укоріненість, феноменологія місця, культурна ідентичність, Крим, мова, простір, Анастасія Левкова.

Постановка проблеми. Феномен укоріненості належить до міждисциплінарних категорій, що перебувають на перетині філософії, антропології, культурології, феноменології та літературознавства. У сучасному гуманітарному дискурсі укоріненість осмислюють як екзистенційну, тілесну, емоційну й культурну форму буття, що визначає способи самоусвідомлення суб'єкта та структурування індивідуального й колективного досвіду.

У художньому тексті зв'язок людини з місцем виявлений як багатошарова конфігурація, у якій просторові, пам'яттєві, афективні та ідентичнісні виміри взаємно накладаються, потребуючи комплексного теоретичного осмислення.

У модерній філософській традиції укоріненість трактують передусім як базову умову людського існування. Так, Сімона Вейль у праці «Укорінення» («L'Enracinement», 1949) [10] розглядає

цей феномен як фундаментальну людську потребу, рівнозначну матеріальним умовам життя, наголошуючи на її ролі у збереженні зв'язку з минулим, спільнотою та системою культурних смислів. Онтологічного виміру це розуміння набуло у роботах Мартіна Гайдеггера, де людське існування визначається як буття-в-світі, а укоріненість мислиться як спосіб «мешкання». Зокрема Гайдеггер стверджує: «Зв'язок людини з місцем і через місце з просторами полягає у проживанні» [1].

Поетично-феноменологічний вимір укоріненості, репрезентований насамперед у праці Гастона Башляра «Поетика простору» («La Poétique de l'espace», 1957) [6], у якій автор окреслює інтимні простори – дім, куток, схованка, горище, що постають як осередки формування внутрішнього світу суб'єкта. Такі мікротопоси акумулюють афективні сліди, спогади та уявні проєкції, перетворюючись на простори емоційної стабілізації. У літературознавчому контексті башлярівська оптика дає змогу трактувати укоріненість як поетичний і психічний процес становлення суб'єктивності, де простір функціонує як носій пам'яті та ідентичності персонажа.

Важливим для осмислення укоріненості є феноменологічний аналіз місця в працях американського філософа Едварда Кейсі. Зокрема у праці «Повернення до місця: До оновленого розуміння місця-світу» («Getting Back into Place: Toward a Renewed Understanding of the Place-World», 1993) [7], спираючись на концептуальні напрацювання Мартіна Гайдеггера та Гастона Башляра, дослідник розробляє власну феноменологічну теорію, наголошуючи, що місце, на противагу абстрактному «простору», постає необхідною передумовою нашої орієнтації, ідентичності й відчуття реальності. Центральним поняттям у концепції Кейсі є «вкоріненість» (*implacement*), яке вчений визначає як «неперервний культурний процес із експериментальним характером» [7, с. 31], що передбачає акультурацію всіх складових природного світу – тіл, ландшафтів, речей, і не зводиться ані до біологічної адаптації, ані до символічного конструювання. Власне тілесний досвід, створення штучних просторів (житла, архітектури), переживання диких ландшафтів, а також осмислення переміщення між локаціями та способів орієнтації формують цілісну тканину буття-в-місці. Кейсі підкреслює, що «місце – це те, що виникає між тілом і ландшафтом» [7, с. 29]. Саме у взаємодії цих двох горизонтів відбувається вкорінення. Із іншого боку, цей феномен має виразний соціальний і культурний вимір. Люди

«входять» у місце колективно, спільно їх перетворюють і насичують значеннями, творячи культуру, яка не накладається на місце ззовні, а становить органічну частину самого місця. У цьому сенсі культура є своєрідним «третім виміром» місця, поряд із тілом і ландшафтом, надаючи йому історичної глибини та тривалості. Саме завдяки культурі місце може зберігати пам'ять, тривати в часі й виступати осередком ідентичності. У літературознавчому контексті це означає, що культурний ландшафт виявляється «не тільки трансформованим під впливом людини, а й узагальненим до статусу символу» [2, с. 113].

Особливу роль у процесах вкоріненості відіграє архітектура. Будівля, за Кейсі, є «місцем місць» (*locus locogum*), у якому культура концентрується та стає відчутною. Втрату вкоріненості Кейсі описує як специфічний екзистенційний стан – «паніку місця» (*place-panic*), який переживають біженці, переселенці та всі ті, хто позбавлений стійкого зв'язку з домівкою. Така втрата означає не лише дезорієнтацію в просторі, а й розрив культурної пам'яті, кризи особистої та колективної ідентичності, стан «не-буття-в-місці».

У літературознавчому аналізі ці підходи дозволяють описати складні механізми формування ідентичності, простежити емоційно-просторові структури тексту та виявити, як художні наративи репрезентують досвід приналежності, втрати дому та пошуку власного місця у світі.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати художню репрезентацію феномену укоріненості в романі Анастасії Левкової «За Перекопом є земля» через застосування феноменологічних, антропологічних і культурологічних методологій, зокрема концепції «вкоріненості» Едварда Кейсі, щоб виявити механізми формування культурної ідентичності в у контексті соціально-політично змінної реальності.

Виклад основного матеріалу. Роман Анастасії Левкової «За Перекопом є земля» окреслює реалії Криму кінця ХХ – початку ХХІ століття і є художнім відтворенням повсякдення, що репрезентує «непросте переплетіння націй, культур й індивідуальних дол» та «шлях пошуку себе, віднайдення своєї національної ідентичності, що супроводжується позбуванням успадкованих родинних травм» [5, с. 154–155]. Простір у тексті стає активним чинником самовизначення героїні, формуючи її тілесний, емоційний і ціннісний досвід.

Назва роману актуалізує просторову оптику оповіді. Її топонімічна конструкція поєднує два типологічно різні топоси: конкретний, історично

й географічно верифікований Перекоп – вузьку перешийкову зону між Кримським півостровом і материковою Україною – та абстрактну, семантично відкрити «землю», що набуває у феноменологічній перспективі статусу багатомірного концепту. Він функціонує як маркер буття-в-місці та як умова культурної самоідентифікації. У романі Анастасії Левкової поняття «земля» стає осередком імагологічної напруги, топосом буття Іншого, яке, всупереч стереотипам і взаємному відчуженню, може бути зрозумілим, прийнятним і навіть бажаним для «своїх». Таким чином, назва артикулює онтологічну та етичну проблематику, в центрі якої – можливість визнання та освоєння чужого простору як власного, подолання кордонів між «тут» і «там», «своїм» і «чужим».

Ключовим інтерпретаційним кодом назви стає обігривання приказки «за Перекопом землі немає», що відображає курортно-рекреаційне сприйняття Криму як локусу відпочинку та тимчасового перебування. У романі цей вираз набуває амбівалентного, двобічно спрямованого значення. Перекоп функціонує як межова територія для взаємної обсервації, простором, із якого відбувається подвійна негачія. Для материкової України формула «землі немає» традиційно означає зосередженість на курортних практиках, морі, відпочинку – тобто на тимчасовому призупиненні повсякденного буття. У феноменологічному плані це може означати заперечення самості мешканців півострова, відмову визнавати за ними повноцінне культурне й політичне життя, фіксацію відсутності інтересу до позарекреаційних процесів на півострові. Крим у такій оптиці може бути потрактований як «не-місце» (non-place) (за термінологією Марка Оже [9]), як простір транзиту, позбавлений історичної глибини та ідентичнісного навантаження. Водночас і для мешканців Криму, зосереджених на реаліях життя на півострові, «землі немає» на материк. Ця взаємна сліпота, нездатність побачити Іншого як рівноправного суб'єкта культурного й політичного простору, стає, за Анастасією Левковою, однією з причин, що уможливила соціально-політичний розкол: «Анексія стала наслідком, зокрема, байдужості як кримчан до України, так і українців до Криму, а якщо узагальнити – наслідком відсутності державницького мислення в одних і в інших» [4]. У цьому контексті назва роману набуває характеру етичного й політичного висловлювання: стверджуючи, що «за Перекопом є земля», авторка полемізує з обома векторами взаємного нехтування, наполягає на необхідності визнання спільного простору буття.

Утім, роман не обмежується деконструкцією стереотипів. Авторка репрезентує процес поступового знайомства та взаємопроникнення Криму й України як складний шлях формування ідентичності головної героїні Оксани Утаєвої. Перекоп у цій нарративній логіці функціонує як зона потенційного переходу, простір, у якому може відбутися вкоріненість – за умови готовності суб'єкта до діалогу з Іншим і до трансформації власної ідентичності. Назва, таким чином, програмує основний конфлікт твору: рух від взаємної негачії до визнання, від відчуження до укоріненості, від «не-землі» до повноцінного буття-в-місці.

Простором первинної вкоріненості у романі є Бахчисарай, де відбувається культурна інкорпорація героїні. З дитинства вона перебуває у ситуації культурної гібридності, абсорбуючи розмаїття пострадянського, кримськотатарського та українського культурних шарів. Центральну роль у процесі вкоріненості відіграє мова як жива тканина культури, спосіб буття-в-світі. Гайдегерівська формула «мова – дім буття» набуває в романі конкретного нарративного втілення: оволодіння кримськотатарською мовою стає для героїні способом альтернативного переживання реальності. Текст починається із занурення в історію родини Аліє – подруги дитинства головної героїні, завдяки якій персонажка вивчає кримськотатарську органічно, через спілкування, слухання, участь у родинному житті. Мова стає ключем до пізнання світу «Іншого», яке поширюється на пізнання їжі, запахів, звуків, тілесних практик. Показовим є зізнання героїні, що засвідчує взаємозв'язок мови і смаку: «Я любила і чибереки, і янтик, і татараш, і кобете – в цій родині завжди були якісь смачні страви» [3, с. 11]. Водночас помилка матері Оксани – «чебурек» замість кримськотатарського «чиберек» – симптоматична і маркує культурну відстань, небажання розрізняти, пізнавати, визнавати Іншого. Запах, що «линув із їхнього двору», стає метафорою культурної чужості, яку треба відштовхнути, не впустити в тіло дитини: «вона нарікала, що моє волосся пропахло ними» [3, с. 11].

Важливо, що засвоєння мови – це й засвоєння травматичної історичної пам'яті. Відтак спілкування героїні з родиною Меметових означає неминуче занурення в нарратив депортації 1944 року, життя на чужині, повернення до Криму, виживання в умовах ворожо налаштованої пострадянської системи. Ці драматичні обставини зумовили безпрецедентне гуртування кримськотатарської спільноти, ретельне збереження традицій і культури як способу колективного опору забуттю.

Головна героїня позбавлена такого досвіду у колі власної родини, хоча й пробує спертися на світлі моменти, які траплялися в її дитинстві. Ними виявляються першотравневі паради, «майовки», святкові застілля з колегами батьків – радянські практики, спрямовані на створення відчуття спільноти. Проте показово, що навіть у контексті цих спогадів з'являється постать дяді Рустема, «єдиного кримського татарина серед батьківських приятелів» [3, с. 17], який готував плов для колективу. Його трагічна смерть (самогубство) залишається незбагненою для дитини, яка, втім, фіксує неадекватність коментарів дорослих на кшталт: «Ці татари навіть померти нормально не можуть» і «що ж ми тепер, мовляв, робитимемо на майовках» [3, с. 17]. Ця структура спогаду виявляє типологічну відмінність між публічним, колективним досвідом радянських ритуалів та інтимною, поколінневою тяглістю кримськотатарської родини – саме до цієї культурної глибини й автентичності переживання тягнеться героїня.

Показовим є епізод, коли мати застає доньку за слуханням кримськотатарського фольклору у домі Аліє: «В нас у сім'ї ніхто ніколи не розповідав казок уголос. І аж так людно в одній кімнаті ми ніколи не збиралися. Біта співала і говорила, діти з тьотею Айше сиділи навколо і слухали» [3, с. 15]. Мовчазний осуд матері, яка застала доньку за цим заняттям красномовніший за слова, адже свідчить про травматичний розрив між двома світами: світом живої усної традиції, спільного переживання історії, колективної пам'яті – і світом родини героїні, де панує мовчання, замовчування, відсутність нарративу. Героїня інстинктивно розуміє, що засвоєне в родині Меметових не можна транслювати батькам: «Дідусь, бабуся і тато не знали, що я вмю кримськотатарської. Їм би це просто в голові не вклалось. <...> Інстинктивно я розуміла: все те, чого навчила мене Аліє чи її родичі, батькам переповідати не можна – вони цього не схвалять» [3, с. 15].

Дев'ятирічна перерва у спілкуванні з Аліє через заборону матері стає часом примусового викорінення. Героїня позбавлена доступу до того «дому буття», який відкрила їй кримськотатарська мова, однак пам'ять про цей досвід залишається з нею як латентна культурна ідентичність.

Закономірно, що іншою «проблемною» мовою стає українська, яка входить у світ персонажки інституційно – через шкільну освіту, долаючи спротив і знецінення з боку пострадянського середовища. Як часто буває, прищеплювати повагу до неї вдавалося тільки на рівні яскравих

особистостей. У романі це талановита вчителька української мови і літератури Олена Василівна, яка стала для молодої героїні першим провідником не тільки у свій предмет, а й у критичне мислення, об'єктивну оцінку історії (бесіда про «передачу» Криму Україні), у реалії громадянського суспільства (інформація про численні міжнародні громадські організації в Криму – згодом героїня буде співпрацювати з ними). Мова тут знову виявляється ключем до більшого: до етичної позиції, до політичної суб'єктності, до можливості осмислювати суспільні наративи.

Таким чином, обидві «маргінальні» мови – кримськотатарська і українська – стають для героїні способами розширення світу, виходу за межі монокультурного середовища, у якому її намагаються виховувати.

На противагу мові у творі постає тотальне мовчання в родині героїні як симптом травми, страху, сорому. «У перші роки життя я засвоїла: якщо треба спілкуватися з татом, краще робити це через маму: вона була моїм містком до нього, бабуся – містком до дідуся», – згадує героїня. Відсутність культури довірливої комунікації, неможливість артикулювати й передавати родинну історію спричинені зокрема енкаведистським минулим дідуся, вочевидь, причетного до репресій. Проте в сімейній аксіології все перевернене: його злочинна діяльність стає предметом гордоців і пошани, тоді як сором лягає на жінок родини. Сором у романі функціонує у двох площинах, створюючи для героїні ситуацію подвійного зв'язку. З одного боку, родина культивує почуття вини за міжкультурні контакти з кримськими татарами – комплексне несприйняття, засноване на страху, демонізації Іншого, підпорядкуванні радянським нарративам про ворожість, запереченні права на повернення, банальному шовінізмі. Героїню виховують у переконанні, що спілкування з татарами – це щось неприйнятне, зрадницьке. З іншого боку, сама героїня відчуває сором перед кримськими татарами, зокрема перед родиною Аліє, яка приймає і підтримує її, попри те, що її дідусь був імовірним катом для їхніх родичів. «А чи маю я право?» – постійно звучить всередині неї, ставлячи під сумнів легітимність її присутності в просторі Іншого, її права на причетність до чужої травми, на засвоєння чужої мови й культури. Згодом цей інтерналізований сором буде супроводжувати героїню і в процесі долучення до українства: чи має вона право бути українською, маючи таку родинну історію?

Якщо Бахчисарай у романі функціонує як простір первинної, інтуїтивної вкоріненості, то Сім-

ферополь – як топос дорослого, рефлексивного укорінення, заснованого на усвідомленому виборі. Переїзд до столиці Криму маркує якісно новий етап формування ідентичності героїні. Вона наголошує: «Я вибрала Сімферополь, а не Київ, Одесу, Москву <...> бо теж не хотіла покидати півострів», прагнучи відчувати, «як шар за шаром, на мене лягає знання і шар за шаром спадає полуда нерозуміння» [3, с. 100]. Ця інтенція «не покидати півострів» свідчить про трансформацію укоріненості з пасивно успадкованої в активно конструйовану форму буття-в-місці.

Простір Сімферополя (як і Криму в цілому) в романі репрезентований через дві контрастні оптики: зовнішню, поверхову, що фіксує радянську спадщину та російську культурну гегемонію, і внутрішню, поглиблену, яка виявляє латентні шари кримськотатарської та української присутності та культурного опору. Ця подвійність унаочнюється в епізоді відвідин етнографічної виставки героїнею разом із київським другом Владом. Оксана сподівається, що експозиція допоможе йому побачити культурно-етнічне розмаїття краю, натомість отримує жорстку критику. Влад заперечує актуальність кримськотатарської культури, вбачаючи в ній «суто данину пам'яті, а не живу повсякденну культуру» [3, с. 113], протиставляючи традиційні практики російськомовному і маскультурному життю та глобалізаційним процесам, що нівелюють локальну специфіку. Героїня інстинктивно відчуває хибність такого погляду, проте їй бракує аргументів для відповіді. Ця комунікативна поразка маркує важливий етап її самоусвідомлення: вона сама до кінця не усвідомлює, за що саме тримається, протистоючи російській гегемонії на шляху до самоідентифікації.

Альтернативну оптику бачення Сімферополя репрезентує епізод спільного з Аліє опису їхнього району. На запитання, де вони живуть, героїні створюють діалогічний портрет місця. Героїня естетизує простір («дуже зелений район», «крихітні гарні будинки»), тоді як Аліє доповнює реалістичними деталями: «крізь щілини у хідниках кущиться розкішна трава», будинки «врослі у землю й облуплені» [3, с. 154–155]. Ключовою в цьому фрагменті є метафора винограду, що проростає крізь вибиті вікна покинутих будинків. У феноменологічній перспективі цей образ може бути прочитаний як символ органічного відновлення попри деструкцію: життя, що повертається в занедбані простори, природа, що відвойовує урбаністичний ландшафт. У контексті оповіді про кримськотатарський район цей образ набуває

додаткового звучання – стійкості культури, яка, попри історичні травми та маргіналізацію, продовжує існувати, вкорінюватися в ландшафт.

Згаданий простір музею набуває у контексті дослідження особливого значення як реалізація концепції «місця місць» (locus locorum) Едварда Кейсі. У романі репрезентовано два такі топоси культурної пам'яті – Ханський палац у Бахчисараї, де працює Аліє і який представлений у романі як динамічний центр кримськотатарської культури, та Сімферопольський музей (імовірно, Кримський республіканський краєзнавчий музей), у якому працює сама Оксана. Робота в ньому стає для героїні простором професійної самореалізації та міжкультурного пізнання. Саме музейний контекст уможливорює логічний розвиток її компаративної студії весільного фольклору кримських татар та українців. У феноменологічній перспективі музей функціонує як інституційний механізм вкоріненості, що трансформує пасивне споглядання культурної спадщини на активну дослідницьку практику. Однак суспільно-політичні кризи – Революція Гідності та початок окупації – виявляють амбівалентну природу симферопольського музейного простору. Музейне оточення героїні демонструє, що інституційне «місце місць» без живої культурної спільноти перетворюється на порожню форму, здатну наповнюватися будь-яким ідеологічним змістом залежно від політичної кон'юнктури.

Ще одним важливим топосом у романі є Київ, що функціонує як контрапункт до Криму та по-суті матеріалізує у свідомості героїні Україну в усій її соціокультурній контроверсійності. Фізична дистанція надає персонажці нову оптику півострова, посилює розуміння його мультикультурної специфіки. Участь у Революції Гідності та занурення в українську громадянську спільноту забезпечують героїню інтелектуальним та етичним інструментарієм для артикуляції та відстоювання права кримськотатарської й української культур на присутність у кримському просторі, перетворюючи інтуїтивну прихильність героїні на усвідомлену громадянську позицію. Екзистенційний вибір героїні спрацьовує як механізм, описаний Стюартом Голлом у контексті студій ідентичності: «Культурна ідентичність зовсім не є незмінною сутністю, що існує поза історією та культурою <...>. Ідентичності – це назви, які ми даємо різним способам, якими ми позиціонуємо себе та позиціонуємо нас у наративах минулого» [8, с. 226]. У романі Анастасії Левкової відповідно ідентичність героїні постає як процесуальне ста-

новлення, сформоване в перетині різних просторів, досвідів і політичних реальностей.

Окупація Криму в романі є втіленням того, що Едвард Кейсі називає «панікою місця» (place-panic) – екзистенційного стану, коли руйнується стійкий зв'язок із домівкою. Для героїні це не лише фізична дезорієнтація, а й розрив культурної пам'яті, криза особистої та колективної ідентичності. Оповідачка фіксує деструктивні процеси: поява сексотів, агентів ФСБ, посилення репресивного апарату. Водночас Анастасія Левкова демонструє, що травма викорінення може породжувати нові форми солідарності та опору. Гуртування однодумців, трансформація скептичного Борі на захисника України – це приклади того, як у критичній ситуації формується нова спільнота, об'єднана спільними цінностями. Як зазначає Сімона Вейль, «людина має коріння завдяки своїй реальній, активній і природній участі в існуванні спільноти, яка зберігає певні скарби минулого і певні передчуття майбутнього» [10, с. 61]. Саме така укоріненість через дію стає основою нової ідентичності персонажів.

Символічним завершенням шляху героїні стає набуття власного імені. Цей акт самоіменування стає кульмінацією процесу вкоріненості, що інтегрує всі попередні досвіди: тілесне та мовне занурення в кримськотатарську культуру, інтелектуальну рефлексію над музейними просторами пам'яті, політичну дію під час Революції Гідності, травму окупації. Відмова героїні дізнатися деталі

родинної справи й можливого українського походження є принципово важливою. Вона утверджує право на самовизначення незалежно від етнічних коренів, реалізуючи тим самим розуміння ідентичності як динамічного процесу, а не есенціалістської данності.

Висновки. Застосування феноменологічної концепції Едварда Кейсі до аналізу роману Анастасії Левкової «За Перекопом є земля» дало змогу виявити специфіку художнього моделювання укоріненості в умовах культурної гібридності та історичної травми. Укоріненість у романі розгортається як послідовно конструйований процес. Топонімічна семантика назви артикулює подолання взаємної негачії між Кримом і материковою Україною, де «земля за Перекопом» означає визнання буття Іншого. Мова функціонує як ключовий механізм вкоріненості: кримськотатарська засвоюється органічно через культурні практики й родинну пам'ять, українська відкриває простір критичного мислення, тоді як мовчання в родині героїні маркує невідпрацьовану травму. Крим постає місцем, де героїня проходить шлях від пасивної присутності до активного освоєння мультикультурного середовища.

Перспективи подальших студій пов'язані з компаративним аналізом репрезентацій укоріненості в літературних текстах про Крим, дослідженням зв'язку між культурною ідентичністю і політичною суб'єктністю, внутрішню міграцію та діаспорний досвід.

Список літератури:

1. Гайдеггер М. Будувати, проживати, мислити. *Ї: незалежний культурологічний часопис*. 1989. Число 1 (квітень). URL: <https://www.ji.lviv.ua/n1texts/heid2.htm> (дата звернення: 31.12.2025).
2. Бровко О. Карта-і-територія сучасної геопоетики: джерела і художня практика. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2020. № 4. С. 113–120.
3. Левкова А. За Перекопом є земля. Кримський роман. Київ, 2023. 392 с.
4. Левкова А. За Перекопом є земля. *Український тиждень*. URL: <https://surl.li/hgvvmfq> (дата звернення: 31.12.2025).
5. Юрчук, О. О., О. В. Чаплінська, and В. С. Білявська. «Аліє, Альона і я. З наших імен, написаних у рядок або стовпчик, можна вивчати історію Криму». Віднайдена національна ідентичність у романі Анастасії Левкової «За Перекопом є земля. Кримський роман». *Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej*. 2025. № 18. С. 143–155.
6. Bachelard, Gaston. *La Poétique de l'espace*. Paris, 1957.
7. Casey E. S. *Getting Back into Place: Toward a Renewed Understanding of the Place-World*. Bloomington, 1993.
8. Hall S. Cultural Identity and Diaspora. In J. Rutherford (Ed.), *Identity: Community, Culture, Difference*. London: 1990. Pp. 222–237.
9. Marc A. *Non-places: introduction to an anthropology of supermodernity*. Le Seuil, 1992.
10. Weil S. *L'Enracinement: Prélude à une déclaration des devoirs envers l'être humain*. Paris: Gallimard, 1949.

Visych O. A. THE PHENOMENOLOGY OF IMPLACEMENT IN ANASTASIYA LEVKOVA'S NOVEL "THERE IS LAND BEYOND PEREKOP": SPACE, LANGUAGE, AND IDENTITY

The article examines the phenomenological analysis of rootedness in Anastasiya Levkova's novel "There Is Land beyond Perekop." Rootedness is considered an interdisciplinary category at the intersection of philosophy, anthropology, and literary studies, which determines the ways of the subject's self-awareness and the structuring of individual and collective experience. The theoretical framework of the study is based on Edward Casey's phenomenological concept of implacement, which interprets place as a necessary precondition for human identity that emerges through the interaction of body, landscape, and culture.

The analysis of the novel reveals that rootedness (implacement) appears as a complex procedural path of identity formation under conditions of cultural hybridity, historical trauma, and political instability. The toponymic semantics of the work's title articulates the overcoming of mutual negation between Crimea and mainland Ukraine, where "land beyond Perekop" signifies the recognition of the Other's being and shared space of existence.

Particular attention is paid to the role of language as a key mechanism of rootedness: the protagonist acquires Crimean Tatar language organically through communication with Crimean Tatar peers and through shared participation in cultural practices; Ukrainian language opens up the space for critical thinking and civic subjectivity, while silence in the family marks the unprocessed trauma of the Soviet past. The spatial structure of the novel represents the transformation of rootedness from passively inherited (childhood Bakhchysarai) to actively constructed (Simferopol, Kyiv).

The annexation of Crimea is interpreted through Casey's concept of "place-panic" as an existential state of losing a stable connection with home, which simultaneously contributes to the affirmation of personal and collective identity. The symbolic completion of the rootedness process is the protagonist's self-naming, which integrates linguistic, intellectual, and political experiences into a coherent identity based on conscious choice rather than ethnic essence. The analysis shows that Crimea in the novel serves as a place where the protagonist transitions from passive presence to active appropriation of a multicultural environment. The analysis demonstrates the productivity of phenomenology of place for studying contemporary Ukrainian prose about migration, cultural hybridity, and trauma.

Keywords: *rootedness, implacement, phenomenology of place, cultural identity, Crimea, language, space, Anastasiya Levkova.*

Дата першого надходження статті до видання: 10.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.04.2026